

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри митної справи і
фінансових послуг

Протокол № 1 від 01.09.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Карина ЦЕМАШКАЛО

Банківська справа

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	07 "Управління та адміністрування"
Спеціальність	072 "Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок"
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	"Митна справа"
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробник:
к.е.н., доцент

Ольга РАЦ

Завідувач кафедри
митної справи і фінансових
послуг

Вікторія ТИЩЕНКО

Гарант програми

Олексій НАЙДЕНКО

Харків
2024

ВСТУП

Формування й успішне функціонування банківської системи України, входження вітчизняних фінансово-кредитних інститутів у міжнародний бізнес значною мірою залежить від кваліфікації та знань працівників цієї сфери. Професійно володіти питаннями діяльності та функціонування грошового ринку, і банків зокрема, мусить спеціаліст, який причетний до прийняття економічних рішень у будь-якій сфері господарювання.

Метою навчальної дисципліни «Банківська справа» є формування у здобувачів системи знань про структуру, сутність та функції банківської системи, економічний інструментарій центрального банку для макроекономічної стабілізації при проведенні монетарної політики, навичок виконання банківських операцій, пов'язаних з розрахунково-касовим, кредитним та іншими видами обслуговування клієнтів банку, регулювання банківської системи та оцінювання фінансових результатів діяльності банку.

Для досягнення мети поставлені такі завдання:

розвиток здатності до організації грошово-кредитних відносин в банківській системі на трансформаційному етапі розвитку економіки;

розвиток здатності до співпраці із фінансово-кредитними установами;

дослідження та аналіз сутності та впровадження та використання сучасних банківських продуктів;

виявлення та формування умов, сприятливих для реалізації банком своїх інтересів;

виявлення шляхів залучення банками коштів і напрямів узгодження економічних інтересів банківських установ і клієнтів.

Об'єктом вивчення дисципліни є процес здійснення банківської діяльності в сучасних умовах.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення та засвоєння загальних, економічних, організаційних, правових відносин, що виникають у процесі банківської діяльності.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
ПР01	СК05
ПР02	СК01
ПР04	СК02, СК05
ПР05	СК07

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
ПР07	СК05
ПР09	СК01
ПР10	СК05
ПР11	ЗК06
ПР16	СК05, СК11
ПР20	СК03
ПР21	ЗК02, ЗК13
ПР23	ЗК02

де, ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

СК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.

СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

СК07. Здатність складати та аналізувати фінансову звітність.

СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку.

ПР01. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.

ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

ПР07. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондовий ринок.

ПР09. Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію.

ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.

ПР11. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондовий ринок.

ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПР20. Виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані фінансові рішення.

ПР21. Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

ПР23. Визначати досягнення і ідентифікувати цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Структурні компоненти банківської системи.

Тема 1. Теоретичні засади організації банківської системи: сутність, принципи побудови, функції.

Еволюція банківської діяльності. Сутність банківської системи та її інституціональна структура. Складові елементи банківської системи України. Банки на ринку банківських послуг. Роль банківської системи в економічному розвитку країни.

Тема 2. Національний банк України - центральний банк держави.

Становлення центрального банку в Україні та його статус. Структура Національного банку України. Функції та операції Національного банку України. Монетарна політика Національного банку України, механізм та інструменти її реалізації.

Тема 3. Створення та організація діяльності банку.

Порядок створення, реєстрації та ліцензування банків. Організаційна структура управління банком і механізм управління ним. Характеристика та види банківських операцій і послуг. Доходи і витрати банку. Фінансова звітність банку і оцінювання його діяльності. Економічні нормативи регулювання діяльності банків.

Змістовий модуль 2. Характеристика та порядок проведення операцій банку.

Тема 4. Операції з формування ресурсів банку.

Склад і структура ресурсів банку. Структура, порядок формування капіталу банку. Роль резервів і фондів у формуванні капіталу банків. Регулювання НБУ капітальної бази банку. Залучені ресурси банку та механізм їх формування. Порядок та умови здійснення депозитних операцій банку. Система

гарантування вкладів фізичних осіб. Недепозитні джерела залучення ресурсів банку.

Тема 5. Операції банків з організації розрахунків і обслуговування платіжного обігу клієнтів.

Організація готівкових грошових розрахунків. Забезпечення касової діяльності банку. Організація безготівкових розрахунків. Способи і форми грошових розрахунків. Поточні та інші рахунки клієнтів у банках, порядок їх відкриття й режим операцій із ними. Міжбанківські розрахунки в Україні. Розрахунки з використанням платіжних карток та за допомогою систем дистанційного банківського обслуговування.

Тема 6. Кредитно-інвестиційні операції банків

Сутність і функції кредиту. Види та форми кредитів, процес кредитування клієнтів банку. Умови кредитної угоди. Особливості механізму надання та погашення окремих видів кредитів. Факторинг, овердрафт як форми кредитування. Проблемні кредити. Кредитний ризик і методи управління ним. Оцінка кредитоспроможності позичальника. Поняття і види банківських інвестицій. Аналіз доцільності інвестування. Інвестування шляхом довгострокового кредитування. Оцінка ефективності інвестиційних проектів.

Тема 7. Операції банків з цінними паперами

Види діяльності банків на ринку цінних паперів. Емісійні та інвестиційні операції банків з цінними паперами. Операції банків з векселями. Процес формування портфеля цінних паперів банку. Управління інвестиційними ризиками банку. Посередницькі та комісійні операції банків з цінними паперами.

Тема 8. Операції банків в іноземній валюті.

Організаційні основи функціонування банків на валютному ринку. Ведення валютних рахунків клієнтів. Неторгівельні операції банків з іноземною валютою. Конверсійні операції банків. Регулювання валютних операцій за допомогою валютної позиції.

Перелік практичних (семінарських) занять та лабораторних занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) та лабораторних занять / завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1. Завдання 1.	Дослідження складових елементів банківської системи України
Тема 1. Лабораторна робота 1	Дослідження стану банківської системи
Тема 2. Завдання 2.	Аналіз монетарної політики НБУ
Тема 3. Завдання 3.	Групування показників, які характеризують активні та пасивні операції банку, складання балансу банку, визначення фінансового результату діяльності банку

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 4. Завдання 4.	Визначення складових власного капіталу банку, розрахунок розміру регулятивного капіталу банку та визначення його відповідності нормативному значенню, визначення розміру власних, залучених та запозичених ресурсів банку, розрахунок доходів вкладника за депозитом
Тема 5. Завдання 5.	Вибір типу розрахунків та виду розрахунково-касових документів при здійсненні платежів
Тема 5. Лабораторна робота 2	Оцінювання кредитоспроможності позичальника
Тема 6. Завдання 6.	Визначення розміру відсоткової ставки за кредитом, розрахунок коефіцієнта платоспроможності позичальника банку, обчислення доходності від збільшення обсягів кредитування клієнтів банком. Розрахунок терміну окупності проекту, чистої приведеної вартості проекту, доходності та рентабельності інвестицій
Тема 4-6. Лабораторна робота 3.	Розроблення нових банківських продуктів
Тема 7. Завдання 7.	Розрахунок можливої суми кредиту під заставу цінних паперів, визначення вартості та дохідності акцій та облігацій, розрахунок суми дисконту за векселем
Тема 8. Завдання 8.	Розрахунок крос-курсу валют, визначення валютної позиції банку та її відповідності лімітам НБУ
Тема 1-8. Лабораторна робота 4	Аналіз показників стабільності банківської системи

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3.
Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1 - 8	Вивчення лекційного матеріалу, законодавчих та нормативно-правових актів
Тема 1 – 8	Підготовка до практичних та лабораторних занять
Тема 1 – 8	Підготовка презентацій
Тема 1 – 8	Підготовка до колоквиуму

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) та лабораторних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування

таких методів навчання, як:

Словесні: лекція (Тема 1 – 8), проблемна лекція (Тема 4 – 6).

Наочні (демонстрація (Тема 1 – 8)).

Практичні (практична робота (Тема 1 – 8), лабораторні роботи (Тема 1 – 8), підготовка презентацій (Тема 1 – 8).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен (іспит): максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти скласти екзамен (іспит) – 35 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену (іспиту). Складання семестрового екзамену (іспиту) здійснюється під час екзаменаційної сесії.

Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти під час екзамену (іспиту) – 40 балів. Мінімальна сума, за якою екзамен (іспит) вважається складеним – 25 балів.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням балів за поточний та підсумковий контроль.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: компетентнісно-орієнтоване завдання (10 балів), лабораторні роботи (28 балів), колоквиум (10 балів), презентація (12 балів).

Семестровий контроль: Екзамен.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета та критерії оцінювання для навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Освітньо-професійна програма «Митна справа».
Семестр IV
Навчальна дисципліна "Банківська справа"

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

Завдання 1 (стереотипне). (8 балів)

На основі наведених інвентарних даних скласти баланс банку на 01.10.2022 р. (тис. грн.):

Таблиця

Статті балансу банку

Стаття	Сума, тис. грн
Кредити народному господарству	7500
Статутний капітал	3500
Коррахунки іноземних банків	750
Фонди банку	775
Депозити	250
Нерозподілений прибуток	47,5
Каса банку	7,5
Вкладення в державні цінні папери	9000
Споживчі кредити	1000
Дебітори банку	815
Коррахунок в НБУ	2500
Рахунки клієнтів	14000
Вклади населення	1500

Завдання 2 (діагностичне). (10 балів)

Для здійснення оцінки фінансового стану позичальника розрахувати коефіцієнти рентабельності (рентабельність продаж, рентабельність активів), коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. Зробити висновки.

Показник (тис. грн)	2022 р.	2023 р.
Чистий дохід	205	255
Чистий прибуток	12	17
Власний капітал	80	90
Активи	350	375
Дебіторська заборгованість	20	40
Кредиторська заборгованість	60	40

Охарактеризуйте основні етапи кредитного процесу банку.

Завдання 3 (евристичне). (10 балів)

Впродовж року Ви заощадили 250 000 грн і вирішили розмістити ці кошти на депозитному рахунку в банку з метою примноження своїх заощаджень. Якими критеріями ви будете керуватись при виборі депозитної програми та банку, в якому будете розміщувати кошти? Які вам відомі види депозитів? Які з них більш привабливі для фізичних та юридичних осіб?

Завдання 4 (евристичне). (12 балів)

Визначити чистий прибуток банку та його доходність від збільшення обсягу кредитування за рахунок додаткового залучення депозитів, якщо керівництво банку прийняло рішення про збільшення обсягу кредитування на 340 тис. грн. (при поточному обсязі 2500 тис. грн та доходності 22%).

Поточний обсяг залучених ресурсів 2100 тис. грн, середня вартість ресурсів 14%. Передбачається, що при залученні нових ресурсів, їх вартість зросте на 2%. Норма обов'язкового резервування – 7%.

Уставний фонд банку дорівнює 10800 тис. грн., коефіцієнт виплати дивідендів 0,5, податок на прибуток – 30% від балансового прибутку.

Прибуток від іншої діяльності банку складає 450 тис. грн.

Визначте, які фактори впливають на розмір прибутку банку. Обґрунтуйте, які операції є найбільш прибутковими? Як впливає дивідендна політика банку на його прибутковість?

Затверджено на засіданні кафедри митної справи і фінансових послуг протокол № ____ від «__» _____ 20__ р.

Екзаменатор

к.е.н., доц. Рац О.М.

Зав. кафедрою

д.е.н., проф. Тищенко В. Ф.

Критерії оцінювання

Підсумкові бали за екзамен складаються із суми балів за виконання всіх завдань, що округлені до цілого числа за правилами математики.

Алгоритм вирішення кожного завдання включає окремі етапи, які відрізняються за складністю, трудомісткістю та значенням для розв'язання завдання. Тому окремі завдання та етапи їх розв'язання оцінюються відокремлено один від одного таким чином:

Завдання 1 (тестове). (8 балів)

1 – подані початкові елементи алгоритму розв'язання;

1 – наведено визначення активів та пасивів банку;

5 – вірно складений баланс банку;

1 – наведено висновки.

Завдання 2 (діагностичне). (10 балів)

2 – наведення формули розрахунку показників;

4 – вірний розрахунок розміру показника;

2 – наведено висновки після розрахунків;

2 – наведено повну відповідь на поставлене питання.

Завдання 3 (евристичне). (10 балів)

3 – наведення варіантів розміщення депозитних ресурсів;

4 – наведено обґрунтування вибору варіанта (варіантів);

3 – наведено повну відповідь на поставлені питання.

Завдання 4 (евристичне). (12 балів)

2 – наведення формули розрахунку показників;

5 – вірний розрахунок розміру показників;

2 – наведено висновки після розрахунків;

3 – наведено повну відповідь на поставлене питання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Банківська справа : навчальний посібник / О. М. Колодізев, О. М. Рац, С. М. Киркач та ін.; за заг. ред. О. М. Колодізева. – Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 348 с.
<http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25676>
2. Стечишин Т. Б. Банківська справа: навчальний посібник / Т. Б. Стечишин, Б. Л. Луців. – [2-ге вид. випр. і доповн.]. – Тернопіль: ТНЕУ, 2019. – 404 с

Додаткова

3. Банківська система : навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 580 с.
4. Вовченко О. С. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища : монографія / О. С. Вовченко, С. Б. Єгоричева. – Полтава : ПУЕТ, 2021. – 233 с.
5. Колодізев О. М. Фінансовий потенціал банку : сутність, методи оцінювання, інструменти протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом : монографія / О. М. Колодізев, О. В. Лебідь, О. В. Зуєва. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 244 с.
<http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/19081>
6. Монетарні важелі стимулювання розвитку економіки України: глобальні виміри та національні інтереси: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : Осадца Ю.В., 2021. – 300 с.
7. Рац О. М. Дослідження ефективності функціонування банківських установ України в умовах воєнного стану / О. М. Рац // Економіка та суспільство. – 2023. – № 47.
<http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29043>
8. Рац О. М. Сучасні напрями розвитку фінансових технологій в банківському секторі України / О.М. Рац, А.С. Алфімова // Економіка. Фінанси. Право. – 2021. – №4/2. – С. 9-13.
<http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25559>
9. Рац О. М. Напрями удосконалення організації антикризового банківського управління в банківських установах України / О. М. Рац // Регіональна економіка та управління. – 2020. – № 2 (28). – С. 98-103.
<http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23018>
10. King B. Bank 4.0: Banking Everywhere, Never at a Bank / B. King. Marshall Cavendish Business, 2018. – 352 p.

Інформаційні ресурси

11. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р., зі змінами, внесеними 15.08.2022 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

12. Про Національний банк України : Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 р., зі змінами, внесеними 15.08.2022 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.

13. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Інструкція № 379, затверджена постановою Правління НБУ № 368 від 28.08.2001 р., зі змінами, внесеними 11.08.2022 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#n25>

14. Сторінка курсу «Банківська справа» на сайті ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=5113>.